

TÜRKİYE’DE BULUNAN GÖÇMEN KADINLARIN İSTİHDAMA ERİŞİM DURUMLARININ İNCELENDİĞİ ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

AN EVALUATION ON THE STUDIES EXAMINING THE ACCESS TO EMPLOYMENT OF MIGRANT WOMEN IN TURKEY

Yunus Emre TANSÜ**

Nurdan CANBOLAT***

Öz

Türkiye özellikle 1980’lerden itibaren göç alan bir ülke haline gelmeye başlamıştır. Özellikle SSCB birliğinin dağılmasıyla bağımsızlıklarını kazanan ülkelerde yaşanan ekonomik krizler ve ucuz işgücü, bireyleri göç etmeye yönelten faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Göçün cinsiyet üzerindeki dağılımına bakıldığında ise dikkatleri çekecek derecede kadın göçünün önem kazandığı görülmektedir. ‘Göçün kadınlaşması’, ‘yoksulluğun kadınlaşması’ gibi kavramların anlam kazanmaya başlaması ile yapılacak olan araştırma ve çalışmalar odak noktası olarak göçmen kadınlar üzerine yönelmektedir. Literatür taraması yöntemi kullanılarak hazırlanan çalışmada; kadınların göç hareketine katılmasındaki sebeplerin ve Türkiye’yi tercih etmelerindeki etkenlerin neler olduğu, Türkiye’de istihdama erişim durumları ve hangi sektörlerde iş hayatına katılabildikleri, istihdam sonrası karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümü için ileri sürülen öneriler ele alınmaya çalışılmıştır. Kadın göçmenlerin sektörel bazda istihdam durumlarının da değiştiği, enformel sektörün kadın göçmenler için en önemli istihdam kapısı olduğu, küreselleşmenin de etkisiyle kadın göçmen istihdamının Türkiye’de olumlu bir artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kadın, Göçün Kadınlaşması, Enformel Sektör, Kayıt Dışı İstihdam, Ev Hizmetleri.

Abstract

In the countries that gained their independence after the collapse of the USSR union, factors such as the economic crisis, unemployment and cheap labor that forced individuals to migrate occurred. Accordingly, especially Turkey has become a country of immigration since 1980. When the distribution of migration on gender is examined, it is striking that the migration rate of women is quite high. Concepts such as "feminization of migration" and "feminization of poverty" began to gain meaning in research and studies on immigrant women.

In this study, which was prepared using the literature review method; It was investigated why women immigrated from their countries, why they preferred Turkey to settle, their access to employment in Turkey and in which sectors they could participate in business life. In addition, the problems they encountered after employment and the suggestions put forward for the solution of these problems were tried to be discussed. According to the findings, for female immigrants; It has been determined that their employment situation changes depending on the sectors, that the informal sector is the most important employment door, that they are subjected to various abuses due to the gender factor as well as the difficulties they are exposed to they remain silent by not protecting their rights due to the fear of being deported.

* Geliş Tarihi/Received:13.10.2021, Kabul Tarihi/Accepted: 15.12.2022, DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7472477>

** Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Gaziantep/Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-6183-5306;

*** Gaziantep Üniversitesi, Göç Enstitüsü Göç Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep/Türkiye, nrnozpnr.27@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5849-0709

Keywords: Migration, Women, Feminization of Migration, Informal Sector, Informal Employment, Domestic work.

Giriş

Göçmen kavramı uluslararası anlamda genel kabul gören bir tanımlamaya tabii tutulmamıştır. IOM tarafından yayımlanan Göç Terimleri Sözlüğünde göçmen, "...bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve 'kişisel uygunluk' sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar..." (IOM, 2013, 37) şeklinde tanımlanmıştır. Ancak Birleşmiş Milletler böyle bir kısıtlamaya gitmeyerek sebebi ne olursa olsun, göç edilen ülkede bir yıldan daha fazla süredir ikamet eden kişileri göçmen olarak kabul etmiştir (IOM, 2013, 37).

Çalışmasında Dünya Bankası verilerine yer veren Fatma Gül Oktay, dünya çapında 300 milyona yakın göçmenin neredeyse yarısının kadınlardan oluştuğunu belirtmektedir (Oktay, 2020, 167; Gökmen, 2011, 202). Selmin Kaşka, göçmen kadın faktörünün yakın zamanda ortaya çıkmadığını ancak bu alandaki çalışmaların yakın zamanda yoğunluk kazandığını belirtmektedir. Bu süreçte ise artış gösteren feminist hareketlerin etkili olduğu vurgulanmaktadır (Kaşka, 2007, 71). Küreselleşmeyle beraber göç eden erkek faktörünün yön değiştirerek göç eden kadın yoğunluğunun yaşanmaya başlanıldığı söylenilebilmektedir (Uğur ve Yanık, 2016, 73). Göçmen kadınların, son yıllarda daha da görünür hale gelmeleri ve emek piyasasında aktif rol almaya başlamaları, perspektifleri üzerlerine çekmelerinde etkili olmuştur. Bu konuda küresel anlamda çeşitli çalışmalar yapılmakla beraber tanımlamalar ve kuramsal çerçeveler de oluşturulmuştur. Göç hareketliliği ve feminizmin de etkisiyle 'yoksulluğun kadınlaşması' (Özbek ve Köşk, 2018, 44) ve 'göçün kadınlaşması' (Ak, 2021, 128) gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Kadınlara yönelik ortaya çıkan bu kavramların oluşmasında ise çalışma odaklı göç edenler içinde kadınların oranında yaşanan artış etkili olmuştur. Çisel Ekiz Gökmen, bahsi geçen durumu göç hareketine kadınların bireysel olarak katılmaları ve herhangi bir bağımlılığın söz konusu olmaması şeklinde ifade etmektedir (Gökmen, 2015, 202). Küresel boyutta ortaya çıkan göç hareketliliği, daha iyi şartlarda istihdam edilebilmek amacıyla gerçekleştirilen refah transferi olarak da ifade edilebilmektedir (Gökbayrak, 2009, 77).

İstihdam noktasında kadın yoksulluğu ele alınacak olduğunda ise kadınların emeklerinin karşılığını alamamaları, ücret farklılıklarıyla karşı karşıya kalıp düşük ücretlerle çalıştırılmaları ve ayrımcılığı hissetmeleri gösterilebilmektedir (Oktay, 2020, 170). 'Göçün feminizasyonu' kavramına değinen Şenay Gökbayrak, geleneksel roller doğrultusunda cinsiyetçi iş kollarının kadınlar tarafından üstlenildiğini ve kadınların bakım hizmetlerinde istihdam edildiklerini belirtmektedir. Ayrıca Batılı toplumları örnek vererek kadın işgücüne olan ihtiyacın göçmen kadınlar vasıtasıyla yerine getirildiğine değinmektedir (Gökbayrak, 2009, 56).

1960-70'li yıllarda artış gösteren endüstrileşme ve kentleşmenin beraberinde enformel sektörü de canlandırdığını belirten Saniye Dedeoğlu, yaşanan gelişmenin kadınların yeni çalışma mecralarının oluşmasına da katkı sağladığını açıklamaktadır (Dedeoğlu, 2000, 162). Stephen Castles ve Mark J. Miller'in ortak hazırlamış oldukları çalışmada Claude-Valentin Marie'den yapmış oldukları aktarıma göre Küreselleşmenin göstergesi olarak enformel sektörde istihdam edilen yabancılara vurgu yapılmaktadır. Yaşanılan hareketliliğin büyük şirketlerin sektörel alanda kazanım sağlamalarına zemin hazırladığı belirtilmektedir (Castles ve Miller, 2008, 263). Enformel sektör olarak da bilinen kayıt dışı ekonomi, Türkiye'de de oldukça büyük bir sorunu teşkil etmektedir. Göçmen olarak gelen yabancı ülke vatandaşları, herhangi bir bağlayıcılığı olmaması sebebiyle kayıt dışı istihdamı tercih etmektedirler. Mali etkenler,

sosyo-kültürel nedenler, yoksulluk, ücret politikaları, Türkçeyi yeterli düzeyde kullanamamak, oturma ve çalışma izni alınamamak, vasıfsız eleman olarak görülmek gibi birbirinden oldukça farklı sebepler insanların ilk bakışta daha kolay ulaşılabilir görünen enformel sektöre meyletmesine yol açabilmektedir. Söz konusu durum emek istismarına yol açmakla beraber kişilerin güvence durumlarını da tehlikeye sokmaktadır. Enformel sektörde çalışan oldukça yüksek oranda kadın göçmen bulunmaktadır. “Geleneksel cinsiyetçi bakış açısı sebebiyle kadınlar erkeklere nazaran bilhassa enformel işlerde daha kolay uluslararası iş bulabilmektedir.” (Yalçın, 2015, 51) Betül Özbay, Enformel sektörde çalışan göçmenlerin büyük çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu belirtmektedir (Özbay, 2020, 3). Buradan da kadın göçmenlerin istihdam alanlarının detaylı incelenmesi elzem görülmektedir. Herhangi bir bağlayıcılığı olmaması sebebiyle enformel nitelikli işler tercih edilmektedir. İstihdam alanları olarak kadınsal olarak atfedilen evlere temizliğe ve bakıma gitme, cinsiyetçi algılar sebebiyle eğlence sektörlerinde çalışma imkânları bulma gibi alanlar sayılabilmektedir (Gökmen, 2011, 202). Türkiye’de yaygınlaşan kayıtsız göçmen kadın istihdamının bakım hizmetlerine olan talebi arttırması, refah rejimine olan etkiyi de tartışmaya açık bir hale getirmektedir (Gökbayrak, 2009, 72-73).

Türkiye vatandaşlarının çalışmayı kabul etmedikleri sektörlerde göçmenler düşük ücretler karşılığında ve herhangi bir sağlık güvencesi olmadan çalışmaktadırlar. Türk işletmeciler de iş yerlerinde göçmenleri istihdam etmekten memnun olmaktadır. Çünkü göçmenleri ucuz iş gücü olarak görmektedirler ve “...daha iyi iş için daha az öde...” (Gökmen, 2011, 203) sloganı çerçevesinde hareket etmektedirler. Göçmenleri Türk vatandaşlarına göre daha donanımlı, çalışkan, disiplin sahibi olarak görmektedirler. Dil yetkinliği anlamında farklı lisanlara daha yatkın olmalarından dolayı da göçmenlerin tercih edilme durumları artmaktadır. Gökmen; siyahileri, etnik olarak azınlık durumunda olanları ve kadınları kayıt dışı istihdamda en çok yer alan gruplar olarak nitelemektedir (Gökmen, 2011, 203).

Çağlar Özbek ve Uğur Can Köşk, yapmış oldukları çalışmada, günümüzde küresel bir boyut kazanan ve çoğunlukla göçmen kadınlar üzerinden gerçekleşen yeniden üretimin, göç öncesi ve göç sonrasında kadınlar için ne ifade ettiğini teorik bir düzlemde ortaya koymayı amaçlamaktadırlar. Kadınların faaliyette bulunduğu emeğin görünmemesi ve erkekler tarafından denetime açık bir hale gelinmesi yeniden üretim üzerinde odaklanmayı elzem kılmaktadır (Özbek ve Köşk, 2018, 41). Türkiye’deki çoğu sektörde erkeklerden daha çok göçmen kadınların kayıtsız bir şekilde istihdam edildikleri belirtilmektedir (Coşkun, 2017, 1303). Emel Coşkun’un ele aldığı çalışmasında birçok kadının süreli vizelerle Türkiye’de yaşamaya başladıkları, Türkiye’de yaşadıkları sürede geçici işlerde çalıştıkları, vize bitimiyle işlerini kaybetmek istemedikleri için kayıtsız konuma düşüp Türkiye’de kalmaya devam ettikleri belirtilmektedir (Coşkun, 2017, 1306). Gizem Emul Radu, Türkiye’de istihdam edilen göçmenleri kayıtlı olanlar-çalışma izni olanlar- ve kayıt dışı çalışanlar-çalışma izni olmayanlar- şeklinde iki sınıfa ayırmıştır. Kayıt dışı çalışanların eğlence, turizm, ev içi bakım gibi sektörlerde istihdam edildiklerini belirtirken çalışma izni olanların nitelikli alanlarda istihdam edildiklerine değinmektedir (Radu, 2019, 77).

Göç veren ve göç alan yerlerdeki göçün niteliği, süresi, sebebi, istihdam edilme durumlarını etkilemektedir. Oktay’ın çalışmasında, yapılan göç hareketliliğinin mevsimlik ya da sürekli olması göçün enformel hale gelmesinde ve yoksulluğun göstergesi olmasında etkili olduğu belirtilmektedir (Oktay, 2020, 168).

1. Göçmen Kadınları Göç Etmeye Yönlendiren Sebepler

Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte yaşanan ekonomik krizler, nitelik sahibi birçok insanı düşük ücretler karşılığı çalışmaya mecbur bırakmıştır ve bu durum insanları göç

etmeye sürükleyen önemli bir etken olmuştur. SSCB'den ayrılan ülkelerde yaşanan ekonomik buhranlar ülke vatandaşlarını göç etmeye yöneltmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin de hedef ülke haline gelerek göç alması iş kolları alanında farklılıkların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Göç edenlerin önemli bir kısmını kadınların oluşturduğu bilinmektedir (Yalçın, 2015, 52). Özellikle Romanya, Gürcistan, Moldova, Ukrayna, Türkmenistan, Azerbaycan ülkelerinden göç eden kadınlar öncelikle 'bavul ticareti' şeklinde göçe katılmışlardır daha sonra ise Türkiye'de emek piyasasına çeşitli istihdamlar sonucu dâhil olmuşlardır (Radu, 2019, 73). 1990'lardan sonra özellikle Bulgar ve Moldovalı kadınların (Yalçın, 2015, 53) Türkiye'de ev işlerinde istihdam edildikleri belirtilmektedir. 1991'de bağımsızlık kazanan Moldova'da ekonomik krizin baş göstermesi vatandaşların farklı ülkelere göç etmelerine neden olmuştur. Moldovalı göçmen kadınların Türkiye'de istihdam alanlarını inceleyen Kaşka, ev içi hizmetlerde faaliyet gösteren göçmen kadınların kayıtsız şekilde çalıştıklarını belirtmektedir (Kaşka, 2007, 80). Moldovalı kadınların dil açısından öğrenmeye yatkın olmaları, disiplinli bir şekilde işlerini icra edebilmeleri istihdam konusunda önemli bir avantaj olarak görülmektedir. Bu kişiler; hasta ve yaşlı bakımı, çocuk bakımı, ev bakımı gibi görevleri üstlenmektedirler. maruzGöçmen kadınlar, kendi ülkelerinde yaşayan ailelerine para gönderme zorunluluğu hissetmektedirler. Geleneksel şartlarda kadının ev içinde söz hakkının pek olmaması para kazanınca da değişen bir durum olmamaktadır. Para konusunda söz sahibi olamayan kadınlar bu durumun ekonomik şiddet olduğunun dahi farkında değillerdir ve bu durumu normalleştirme algıları bulunmaktadır.

Kadınlar birçok sebepten göç etmek zorunda kalmışlardır. Konuyla ilgili literatür taraması yapıldığında kadın göçmenlerin göç sebebi olarak ileri sürdükleri ilk faktörün 'ekonomi' olduğu çıkarımına ulaşılmaktadır. Ekonomik faktörün yanında can güvenliği tehlikesinin oluşması, çocukları çetelere kaptırma durumunun ortaya çıkması (Yalçın, 2015, 52) gibi etkenlerden dolayı kişilerde refah bir ülkede yaşama isteği cazip gelmektedir. Kadın göçmenlerin ekonomik sıkıntılar yaşamaları, daha iyi bir hayat yaşama istekleri, çevrenin baskısından kurtulma arzuları onları göç etmeye iteleyen sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır. (Gökmen, 2011, 202) Yapılan görüşmelerde "...bavul ticareti için, sağlık için, üniversitesinin göndermiş olduğu staj için, iç savaş korkusu ve çocuklarının geleceği için..." (Gökmen, 2011, 213) göç ettiklerini belirtmektedirler. Ekonomik sebepten ötürü göç edildiği vurgusunu yapan bir diğer araştırmacı olan Sema Buz, kadınların birçok dışsal faktör karşısındaki baskılar nedeniyle etki alanlarının kontrol altına alındığını ve bunun da göçe yönelten bir etken olduğunu belirtmiştir. "Evlilik anlaşmazlığı, fiziksel şiddet, mutsuz ve bozulmuş evlilikler ve boşanmanın zorluğu gibi bazı ekonomi dışı faktörler kadınların göçü açısından özellikle önemlidir." (Buz, 2007, 40)

Türkiye'ye yönelen kadın göçüne bakılacak olduğunda çeşitli çekici faktörler sebep sonuç bağlamında incelenebilmektedir. Gökmen, yapmış olduğu çalışmada Türkiye'de turizm sektöründe istihdam edilen göçmen kadınları ele almaya çalışmıştır. Marmaris bölgesini örneklem olarak seçen Gökmen, özellikle Eski Sovyet ülkelerinden gelen göçmenlerin ağırlıkta olduğu görüşmelerde Orta Doğu ve Asya'dan gelen göçmenlerle de iletişim kurma fırsatı bulmuştur. 1980'lerden itibaren Türkiye'nin göç veren ülke olmaktan ziyade göç alan ve istihdam olanaklarının geliştiği bir ülke olması göç dinamizmini de etkilemiştir. Türkiye'nin tercih edilmesinin çok faktörlü sebepleri bulunmaktadır. Gökmen, Doğu Bloğu ülkelerinden gelen kişilerin Türk kökenli olmaları ve dil öğreniminin daha kolay olacağını düşünmeleri, coğrafi konum olarak yakın/komşu ülkeler olmaları ve giriş çıkışlarda pek zorluk yaşayacaklarını düşünmemeleri gibi durumların tercih konusundaki önemli etkenler olduğunu belirtmektedir (Gökmen, 2011, 202).

Türkiye'nin göreceli konumu itibariyle stratejik bir öneme sahip olması, transit bir ülke olmasının yanında hedef ülke olmaya başlaması, "...yaygın kayıtdışı sektörler ve ticaret

olanakları ile gevşek vize politikası...” (Coşkun, 2017, 1303) uygulaması göç almasında etkili olan faktörlerdendir. Göçmenler, Enformel ve nitelik gerektirmeyen işlerin Türkiye’de yaygın olması sebebiyle göç hareketine katılmaktadırlar. 1980 sonrası Türkiye’yi örnek veren Özbay, o yıllarda Türkiye’de göç anlamında hukuki düzenlemelerin yeterli düzeyde olmamasından kaynaklı düzensiz göçün yaygınlaştığını ve göçmenlerin kaçak bir şekilde çalışmaya yöneldiklerini belirtmiştir(Özbay, 2020, 4). Türkiye’de düzensiz göçün artmasını etkileyen faktörler mücavir ülkelerin iç politikalarında yaşanan istikrarsızlıkların yansımaları sonucu ortaya çıkan olumsuzluklar nedeniyle artış göstermektedir. Türkiye’nin sınır ülkelerine göre ekonomik düzey olarak daha ileride olduğunu belirten Gökbayrak, göç anlamında tercih edilebilen bir statüde olduğunu vurgulamıştır (Gökbayrak, 2009, 73)

Suriye’de 2011 yılında yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye ciddi oranda Suriyeli göç etmeye başlamıştır. Bu süreç sonrası Suriyelilere sığınmacı, göçmen, mülteci gibi kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. Yapılan düzenlemelerle Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Oğuzhan Aslantürk ve Yusuf Erdem Tunç’un hazırlamış oldukları çalışmada Suriyelilerin sığınmacı ya da mülteci olarak tanımlanmasının mümkün olmadığı, belirtilen kavramların hepsinin de kullanıldığı belirtilmektedir(Aslantürk ve Tunç, 2018, 14). Göçmenler üzerine hazırlanan bu çalışmada kavram kargaşası yaşamamak adına Suriyelilere kısaca değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Suriyeli göçmen kadınların, özellikle enformel sektörde istihdamlarının olumlu ve olumsuz yönlerinin hissedildiği vurgulanmaktadır(Özkarlı, 2015, 177). Fatih Özkarlı’nın çalışmasında, Suriyeli kadınların erkeklere oranla çok az kısmının çalıştığı, çalışanların da yeterli diplomaya sahip olmamalarından dolayı nitelik gerektirmeyen ev hizmetleri, bebek bakımı, temizlik işi, tekstil sektörü gibi alanlarda istihdam edildikleri belirtilmektedir (Özkarlı, 2015, 179/184). Suriyeli kadınların istihdama erişim noktasında karşılaştıkları engeller olarak ev işleri yükünü omuzlamalarının yanında çocuk ve yaşlı bakımıyla uğraşmaları da sayılabilmektedir (Tutar, 2021, 3). Özkan Yıldız da hazırlamış olduğu çalışmasında Gaziantep’te bulunan Suriyeli göçmen kadınların genel itibariyle mevsimlik işlerde çalıştıklarını; fıstık, ceviz topladıklarını; parça başı işlerde istihdam edildiklerini belirtmektedir (Yıldız, 2013, 102).

2. Göçmen Kadınların İstihdam Edildikleri Alanlar

Göçmen kadınların göç etme statülerine göre istihdam olanakları da farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde genel itibariyle turizm odaklı hizmetlerin ön plana çıktığı görülmektedir. “Turizm sektörü, bir hizmet sektörü olması ve emek-yoğun niteliğe sahip olması nedeniyle tüm dünyada istihdam yaratma kapasitesi en yüksek sektörler arasında kabul edilmektedir.” (Radu, 2019, 83) Turizm sektöründe istihdam edilen kadınlar genel itibariyle düşük nitelik gerektiren işlerde, düşük maaşlarla çalışmaktadırlar. Bu noktada Radu, cinsiyetçi iş paylaşımının etkin olduğunu ve kadınların genelde ev içi hizmet olarak kabul edilen yemek, çamaşır, temizlik, bakım işleriyle uğraştığını; erkeklerin ise güce dayalı alanlarda istihdam edildiklerini belirtmiştir (Radu, 2019, 87).

Kadın göçmenlerin kendi ülkelerinde düzenli çalışma olanaklarının olmaması sebebiyle göç ettiklerini belirten Gökmen, göçmenlerin düşük ücretler karşılığında nitelik gerektirmeyen, mevsimlik kazanç elde edecekleri turizm sektöründe istihdam edildiklerine değinmiştir (Gökmen, 2011, 204). Özellikle turizm sektörü mevsimlik bir iş olduğu için çalışanlar da mevsimlik kısa süreli işlerde istihdam edilmektelerdir. Turizm sektörü açısından çalışma alanlarındaki çeşitliliğe değinen Gökmen, danışma büroları, seyahat acenteleri, tur operatörlüğü ve hediyelik eşya satan dükkânlar gibi kayıt gerektirmeyen alanların istihdam alanı olarak kullanıldığını belirtmiştir (Gökmen, 2011,204). Eğlence merkezlerinde garsonluk (Coşkun, 2017), kurpiyerlik ve gece kulübü dansçılığı çalışma alanları olarak sayılabilmektedir

(Gökmen, 2011). ‘Nataşa imajı’ (Gökmen, 2011) göçmen kadınların istihdam edilirken maruz kaldıkları ve mecbur bırakıldıkları bir konum olarak ortaya çıkmaktadır. Gökmen’in çalışma perspektifi olarak Marmaris turizm sektörünü tercih etmesiyle özellikle eğlence sektöründeki kadın göçmenlerin istihdam boyutları ve maruz kaldıkları durumlar incelenebilmektedir. Başka bir göç boyutu olarak ele alınacak olan staj yapmak amacıyla göç eden stajyer öğrencilerin, daha sonra ülkelerine gitmeyerek turizm sektöründe istihdam edilebildikleri belirtilmektedir (Gökmen, 2011, 205).

Çiğdem Yalçın, çalışmasında turist vizesiyle Ermenistan, Gürcistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve Kırgızistan’dan gelen kadın göçmenlerin tarım sektöründe, ev içi şeklinde olan enformel sektörlerde çeşitli statülerde çeşitli şartlarda istihdam edildiklerine değinmiştir. (Yalçın, 2015)Yine nitelik gerektirmeyen işler olarak bakım ve ev işi, tekstil mağazalarında satış sorumlusu vb. sayılabilmektedir (Coşkun, 2017, 1303-1304).

Türkiye’de yatılı hizmet iş kolunu yerli halk çok fazla tercih etmemektedir. Geleneksel bir algı ve anlayışla ortaya çıkan bu durum göçmenler tarafında çok daha fazla önem arz etmektedir. Göçmenler, bakım görevini üstlenmek, evlerdeki kâhyalık gibi hizmetleri yerine getirmek amacıyla bu alanlarda çalışmaktadırlar (Yalçın, 2015, 52). Yatılı kalabilen göçmen kadınları istihdam edebilmek, işveren açısından da pek çok işinin halledilebilmesine-çocuk ya da yaşlı bakımı, ev temizliği, yemek hazırlığı, vs.- olanak sağlamaktadır. Yalçın, bu durumda göçmen kadınların mecburi hizmetlere maruz kaldığını ve yaşanan çaresizliğin işveren tarafından kullandığını belirtmektedir (Yalçın, 2015, 53). Aynı zamanda göçmen istihdamının ucuz olması ve herhangi bir bağlayıcılığının olmaması, işveren açısından da faydalı olmakta ve kamuya olan talebi azaltmaktadır (Gökbayrak, 2009, 62).

Yapılan evliliklerin türüne göre çalışma alanlarının da değiştiği bulgusuna ulaşan Gökmen, gerçek evlilik yapan göçmen kadınların sahte evlilik yapanlara göre temel farklılıklarını “...acenteci, rehber, tercüman, ressam ve halı saha işletmecisi gibi nispeten daha nitelikli işlerde istihdam ediliyor olmaları...”olarak belirtmiştir. (Gökmen, 2011, 218)

3. Göç ve İstihdam Sonrası Yaşanılan Sorunlar

Göç eylemine katılan kadınlar, göç etmeye karar verdiklerinde ve göç etme esnasında zorluklarla karşılaştıkları gibi göç sonrasında da olumsuzluklarla baş etmeye çalışmaktadırlar. İstihdam sonrası yaşanan dezavantajlı durumlar kadın göçmenlerin sömürüye en fazla maruz kaldıkları durum olarak ortaya çıkabilmektedir. Kadınlar, içinde buldukları kötü koşullardan kurtulup refah bir yaşam sürebilme ümidiyle göç ettikleri yerlerde cinsel, fiziksel, ekonomik, psikolojik gibi çok boyutlu istismarlarla karşı karşıya gelebilmekteledir (Gökbayrak, 2009, 66-67).

Türkiye’ye yapılan göçlerde öngörülenin aksine eğitim almış, tecrübeli, nitelik sahibi, kent hayatını tecrübe eden bireyler bulunmaktadır (Gökmen, 2011, 224). Ancak yapılan göçler sonucu göçmenler, kendi mesleklerini devam ettirebilme noktasında çeşitli sıkıntılarla karşılaşabilmekte ve geçimlerini sağlayabilmek adına düşük pozisyonlarda ve düşük ücretler karşılığında çalışabilmekteledir. Niteliksizleştirilme olarak da ifade edilen bu durum karşılaştıkları olumsuzluklardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır (Gökmen, 2011, 205; Radu, 2019). Sağlık turizmi alanında araştırma yapan Radu; bölge sorumlusu, tercümanlık, satış ve pazarlama uzmanı gibi mesleklere sahip göçmenlerin uygun işlerde çalıştıklarını ancak belirli bir göçmen kesiminin ise kendi meslekleriyle ilişkisi olmayan ‘niteliksiz’ işlerde çalıştıklarını belirtmektedir(Radu, 2019, 99). İncelenen çalışmalarda sağlık turizminde istihdam edilebilmenin önemli koşulunun Türkiye’de kayıtlı olmak gerektiği sonucuna ulaşılabilmektedir(Radu, 2019, 118). Statüsü belirlenmeyen göçmenlerin diplomalarının

geçerliliği de zor olmaktadır. Türkiye’de hukuki boyutta bazı mesleklerin göçmenler tarafından icra edilebilmesi yasaklanmış bulunmaktadır. Hukuki anlamda gerekli şartlara sahip olduktan sonra diplomaları geçerlilik sağlamaktadır ancak bu süreç pek kolay olmamaktadır(Gökmen, 2011, 225).

Kadın göçmenler, çalıştıkları özel sektörlerde ücret konusunda da sıkıntı yaşayabilmektedirler. Çünkü işverenler kendi inisiyatifleri doğrultusunda ücretlerde kesinti yapabilmekte ve ödemeleri geciktirebilmektedirler. Yaşamış oldukları mağduriyetleri bertaraf edecek çözümler bulamamaktadırlar çünkü Türkiye’de kayıt dışı çalışmaktadırlar. Bu durumdan faydalanan işverenler göçmenleri polise şikâyet etmekle tehdit etmektedirler. Oluşan durumda göçmenler emek istismarıyla karşı karşıya kalabilmektedirler. ‘Nataşa’ damgası ile ülkede kaçak çalışan ve şikâyet edilme korkusuyla baskı altında kalan göçmen kadınlar taciz durumu ile karşılaşmaktadırlar (Gökbayrak, 2009, 75). Literatür taramasında çalışma şartları olarak kadın göçmenlerin erkeklerle benzer şekilde olumsuzluklara maruz kaldıkları belirtilmektedir. Ancak cinsiyet faktörü de bu duruma dâhil olduğunda kadın göçmenlerin, emek olarak da fiziksel olarak da sömürülme durumları daha vahim bir hâl alabilmektedir(Radu, 2019, 91). Ulaştırma ve seyahat acentelerinde rehber olarak çalışan kadınların maddi ve manevi olarak uğradıkları mağduriyetler de göz ardı edilememektedir (Gökmen, 2011, 205).

Kadın göçmenlerin istihdam edilme durumlarında maruz kaldıkları şiddetlerden birisi de ekonomik şiddet olarak görülmektedir. Ekonomik şiddetin de oldukça fazla boyutu bulunmaktadır. Kadının, aile bireyleri tarafından çalışma hayatına katılımına izin verilmemesi ya da çalışmakta olduğu işe müdahalelerin bulunması, düşük ücret karşılığında yüksek emek istenmesi, kendi kazandığı paranın denetiminin elinde bulunamaması, maddi anlamda alınacak olan kararlarda söz sahibi olamaması sayılabilmektedir (Yalçın, 2015, 53). Yalçın, kadınların maruz kaldıkları psikolojik, cinsel şiddetler sebebiyle ekonomik şiddetin farkında olmadıklarını belirtmektedir ve ekonomik şiddetin başka bir çeşidi olarak niteliklerine uygun yerlerde çalışma olanağı bulamayıp düşük formülü işlerde çalışmaya mecbur bırakıldıklarını ifade etmektedir. Kadın göçmenlerin çalışma saatlerinin uzun olması, hak ettikleri ücretleri alamamaları, ekonomik istismarın yanında çalışma yerlerinde fiziksel ve cinsel istismara açık olmaları yaşanan olumsuz durumlardan bazılarıdır. Zorla çalıştırılmaları, ücretlerinde kesintilerin yaşanması da sayılabilmektedir. Yalçın, kadın göçmenlerin iş bulmalarına aracılık eden kişilerin veya şirketlerin ücretlerinin belirli bir kısmına el koyduklarını ya da birden fazla ücret ödetmek zorunda bıraktıklarını belirtmektedir (Yalçın, 2015, 54).

Düzensiz göçü tanımlarken ‘kâğıtsız’ kavramını kullanan Coşkun, göçmen kadınların yaşamış oldukları ihmalkârlıklar sonucu şikâyette bulunamadıklarını, buldukları takdirde ilk olarak kendilerinin sorgulandığını ve sınır dışı edilebilme tehlikesiyle karşılaştıklarını belirtmektedir (Coşkun, 2017, 1306). Özellikle turizm sektörü alanında yapılan çalışmalarda edinilen bulgularda yerli halkın da göçmenlerle benzer şekilde istihdam durumunda çeşitli olumsuzluklarla karşılaştıkları belirtilmektedir. Ancak göçmenler–özellikle de kayıt dışı çalışanlar- bu dezavantajlı durumu çok daha derinden hissetmektedirler. Yaşanılan sömürü durumu sınır dışı edilebilme korkusuyla bütünleşince en zor koşullarda dahi sessizleşen, itaatkâr olmaya yönelen bir kesim ortaya çıkmaktadır (Radu, 2019, 91).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin göç durumunda da ortaya çıkması yaşanan olumsuzlukları daha da derinleştirmektedir. Emek sömürüsüne maruz kalan göçmen kadınlar, yaşamış oldukları tacizlerin yanında hak arayışında bulunamamaktadırlar. İstihdam durumunda yaşanan çeşitli sorunlar “...ayrımcılık, eşit olmayan ücret, yetersiz sağlık bakımı ve genel sağlık hizmetleri, yetersiz eğitim, sınırlık kaynak, çocuk bakımı ve ev işleri sorumluluğu...”

(Buz, 2007, 40) toplumsal cinsiyet bağlamında ortaya çıkan etkenlerdir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü göçmen kadınların, sosyal hizmetlere erişim noktasında yaşadıkları olumsuzlukları ele almaya çalışan Coşkun (2017) da cinsel taciz, ayrımcılık gibi etmenlere vurgu yapmaktadır.

Özbek ve Köşk'ün belirttiği üzere emeği sunan göçmen kadınlar çeşitli yönlerden dezavantajlı kesim olarak karşımıza çıkabilmektedirler. Bu durumlar; göçmen kadınların yerli işçilerin yanında ikinci sınıf olarak kabul edilmeleri, erkek çalışanların yanında kadın olmalarından kaynaklı ötekileştirilmeleri ve ev işini devreden kadın karşısında ortaya çıkmış olan dezavantajlı durumu hissetmeleri şeklinde sayılabilmektedir (Özbek ve Köşk, 2018, 52).

Ev ve bakım hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar uzun çalışma saatlerinin yanında düşük ücretler karşılığı çalışmakta bununla birlikte farklı şiddet türlerine de maruz kalabilmektedirler (Gökbayrak, 2009, 67). Bakım hizmetiyle uğraşan göçmen kadınlar taciz ve istismarın yanında yasal olmayan koşullarda, sosyal dışlanmışlığa maruz kalarak çalışma hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar (Tutar, 2021, 3). Çalışmak amacıyla göç eden göçmen kadınların geride bıraktıkları aileleri, çocukları da bir nevi bakıma muhtaç hale gelebilmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet algısıyla ev içindeki bakım, temizlik, yemek ihtiyaçlarını evin kadını –anne- karşılamaktadır. Kadının göç hareketine katılmasıyla geride kalanlara başka bir kadının bakma ihtiyacı oluşmaktadır (Gökbayrak, 2009, 67). ‘Küresel bakım zincirleri’ kavramına değinen Yalçın, kadınların göç ettikten sonra geride bıraktıkları ailelerinin bakımlarını aslında bir başka kadın tarafından gerçekleştirildiğini ve bu durumun döngüsel bir yol izlediğini belirtmiştir (Yalçın, 2015, 51). Bu durumda ekonomik refah için daha gelişmiş ülkelere yapılan göçler kadının emeğinin sömürülmesi sorununu yarattığı gibi arkada kalan kadınların da sömürülmesi sorununu ortaya çıkarmaktadır. Döngüsel bakım zinciri olarak da tanımlanabilecek bu durum bakım hizmetinin sürekli hale gelmesini etkilemektedir. Aile içerisinde başka bir kadının bakım görevini üstlenmesi ya da kırdan göç etmiş kadının bu doğrultuda istihdam edilmesi de farklı bir iş kolunu oluşturmaktadır (Gökbayrak, 2009, 68). Kırdan kente göç ile göçmen pozisyonuna geçen kadınlarla ilgili çalışma yapan Çiğdem Koca, kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması ve uygun niteliklere sahip olmamalarından dolayı kayıt dışı istihdama yöneldiklerini belirtmektedir (Koca, 2016, 25). Türkiye’de nitelikli işlerde ve üst düzey mesleklerde görev alan kadınlar, bakım hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için ucuz işgücü olarak gördükleri göçmen kadınlardan yararlanmaktadırlar (Gökbayrak, 2009, 77).

Bakım hizmetlerini karşılamak amacıyla istihdam edilen göçmen kadınlar genellikle yatılı bir şekilde istihdam edilmektedirler. Yerli kadınlar göçmenlere göre ücret konusunda çok daha tutucu davranmaktadırlar ve emeklerinin karşılığı olmayan düşük ücreti kolay kolay kabul etmemektedirler. Yatılı kalma durumu da geleneksel anlamda yerliler tarafında pek tasvip edilen bir iş olarak görülmemektedir. Bu da yatılı bakım istihdamı konusunda kadın göçmenlere olan talebi arttırmaktadır. Özellikle Moldova’dan gelen kadınları örnek veren Gökbayrak, ev içi ve bakım hizmetlerinde arz talep dengesinin korunduğunu belirtmektedir (Gökbayrak, 2009, 73-74). Göçmen kadınların yatılı olarak istihdam edilmeleri barınma sorununu gidermiş olsa da uzun süreçte göçmen kadınların sosyal hayatlarının denetim altına alınmış olmasına neden olmaktadır. Çünkü sosyal hayat ve iş hayatı birbirine karışmış bir vaziyet ortaya çıkarmaktadır (Gökbayrak, 2009, 74). İşveren ortaya çıkan bu istihdam durumundan oldukça memnun olmaktadır çünkü düşük ücret karşılığında, özenli ve dikkatli bir emekle karşılaşmaktadır (Gökbayrak, 2009, 75).

Yalçın, çeşitli sebeplerden ötürü ülkelerinden göç etmek zorunda kalan kadın göçmenlerin ekonomik özgürlüğe kavuşmaları noktasında yaşamış oldukları sıkıntıların, engellerin neler olduğunu tespit edebilmek amacıyla hazırlamış olduğu çalışmasında ev

işlerinde çalışmakta olan göçmen kadınlarla mülakatlar yapmıştır. Bu süreçte kadın göçmenlerin ekonomik şiddete maruz kaldıkları, yedek işgücü olarak görülmelerinden ötürü kaynaklara erişimlerinde sıkıntılar yaşadıkları, herhangi bir bağlayıcılığının olmamasından ötürü kayıt dışı çalışmalara yöneldikleri ortaya çıkmıştır. Kadın göçmenlerin sigorta anlamında herhangi bir güvencelerinin olmaması, istihdam olanaklarının sınırlı olması, "...görünmeyen işlerin emekçisi..." (Yalçın, 2015, 51) kalıbıyla ev işlerinin yüklediği sorumlulukların göz ardı edilmesi ortaya çıkan sorunlar olarak sayılabilmektedir. Kadınların sanayi üretiminde ve hizmetler sektöründe aktif rol almalarında da artış yaşanmıştır (Yalçın, 2015, 52). Küreselleşmeyle beraber kadınların hizmet sektöründe istihdam edilmeleri olumlu bir etkiymiş gibi görünse de aslında kadınların geleneksel algıyla istihdam edilmelerine neden olmaktadır. Bu da toplumsal cinsiyete yönelik ayrımcılığı ortaya çıkarmaktadır.

4. Göçmen Kadınların İstihdama Erişimde Karşılaştıkları Sorunlara Yöneltilen Çözüm Önerileri

Göçmenlerin, mesleki diplomalarının Türkiye’de belirli şartları sağlamadan geçerliliklerinin olmaması niteliksizleştirmeyi de beraberinde getirmektedir. Bu konuda Gökmen, istihdam noktasında belirli düzenlemelere gidilmesinin ve nitelikli işlerde çalışmaya fırsatlar açılmasının faydalı olacağını belirtmektedir(Gökmen, 2011, 227). Türkiye’ye göç eden göçmen kadınların çoğunun nitelikli mesleklere sahip olduğu ve donanımlı yapıda oldukları bilinmektedir. Özellikle nitelik sahibi göçmenlerin göz ardı edilip mesleklerini icra edebilmelerine imkân tanınmaması ve vasıfsız işlerde, kayıtsız bir şekilde çalışmaları emek potansiyeli kaybı olarak görünmektedir (Gökmen, 2011, 227). Sahip oldukları diplomaların Türkiye’de de geçerli olabilmesi, sınırlama getirilen bazı mesleklerin göçmenler tarafından yerine getirilmesinde yasal engellerin kaldırılması gerekmektedir(Gökmen, 2011, 227). Ayrımcılığın ortadan kaldırılıp uyumun sağlanabilmesi amacıyla "... Türkçe dil kursu, Rusça eğitim veren okullar, halk eğitim kursları, iş olanaklarının arttırılması, elektrik ve sudan vergi alınmaması, göçmenlerin çocukları için ücretsiz veya yarı ücretli kreşler ve çay bahçesi..." (Gökmen, 2011, 228) gibi tasarıların yapılması sorun teşkil eden noktaların iyileştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Coşkun, hazırlamış olduğu çalışması doğrultusunda göçmen kadınlara yönelik yapılan cinsel tacizin, hak ihlallerinin, emek istismarının önüne geçebilmek adına geniş içerikli koruyucu sosyal politikaların yapılması gerektiğini belirtmektedir (Coşkun, 2017; Gökbayrak, 2009,78). Aynı zamanda istihdam olanaklarının da genişletilmesi adına aktif emek piyasası politikalarının desteklenmesi gerektiği de önerilmektedir (Koca, 2016, 19).

Özellikle kâğıtsız göçmen olarak adlandırılan kayıt dışı çalışan kadınların önündeki engellerin kaldırılıp istihdam olanaklarının daha da genişletilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun için de istihdama erişim ve Türkiye’ye giriş çıkışlarda yaşanan zorlukların kolaylaştırılması gerektiği belirtilmektedir(Coşkun, 2017, 1310). Bilhassa kadınların maruz kaldıkları "...cinsel tacize ve tecavüze karşı sıfır tolerans politikası ile cezai yaptırım uygulanması..." elzemdir (Coşkun, 2017, 1310). Kadınlar, sınır dışı edilebilme ve yakalanma korkusuyla tüm bu ihlallere ve tacize ses çıkaramamaktadırlar. Bu sorunun normalleşmemesi adına "...kadınların şikâyetçi olabilecekleri sivil ve çok dilli kriz/başvuru merkezleri kurulması...", "Göçmen ve mülteci kadınlar için yasal danışma, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal destek gibi çok daha yapısal ve kapsamlı sosyal destek hizmetleri..." (Coşkun, 2017, 1310) faaliyete geçirilmesi gerektiği çözüm önerileri arasında belirtilmektedir.

Büşra Uslu Ak, sivil toplum kuruluşlarının, devletin ve halkın iş birliği içerisinde hareket etmesiyle göçmenlerin sosyal haklarının korunabileceğini; göçmenlere yönelik oluşan ön yargının yıkabilmesi amacıyla bu konuyla alakalı projelerin yürütülmesi gerektiğini ve iş

sektöründe uyumun tesis edilmesinin gerekli olduğunu; sosyal hizmet politikalarının yaygınlaşması gerektiğini belirtmektedir. Kentteki iş potansiyelinin göç olgusuyla bağlantılı olduğunu belirten Ak, entegrasyona önem veren sosyal politikalara ağırlık verilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır (Ak, 2021, 141).

Türkiye, göç politikalarında yürütmeye koyduğu gelişmiş uygulamalarla göçle baş etme noktasında önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Transit ülke konumunda olarak göç akışını sağlıklı bir şekilde yürütmeye çalışması da Türkiye'nin, Türk Dünyasının ve Orta doğunun ilerisinde yer almasını sağlamaktadır. Kadın göçmenlerin istihdamları noktasında kesin sayılara ulaşacak istatistiksel verilerin olmamasından kaynaklı enformel sektördeki verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda saha çalışmalarının artırılıp gerçeğe yakın sonuçlara ulaşmak gerekli kılınmaktadır.

Sonuç

Göç olgusunun her geçen gün daha da önem atfetmesiyle yapılacak olan düzenlemeler ve politikalar da ona göre şekil almaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasal, sağlık, eğitim ve daha birçok özel sebepten ötürü insanlar göç etmektedirler. Özellikle son otuz yıl içerisinde kadınların da çok ciddi sayılarla göç hareketine katılması göçün kadın üzerine etkilerini incelemeyi gerekli kılmaktadır. Kadınlar, daha iyi şartlarda yaşamak, rahat bir şekilde istihdamdan yararlanmak ve yaşam kalitelerini arttırmak ümidiyle göç etmektedirler. Türkiye örneğinde bakıldığında en çok istihdam edildikleri sektörün enformel sektör olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çünkü kadın göçmenler Türkiye'ye turist vizesiyle girip süre bitince ülkelerine geri dönmedikleri için kayıtsız konumuna geçmektedirler. Çalışmakta oldukları işleri kaybetmek istemedikleri için kayıt dışı olarak işlerini idame ettirmektedirler. Bunun sonucu olarak kayıt dışı çalışmanın çeşitli zorluklarıyla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Literatür taramasıyla edinilen bilgilerden olan niteliksizleştirme de karşı karşıya kalınan başka bir sorun olmaktadır. Göç eden kadınların çoğunun nitelik sahibi oldukları, yüksek dereceli okullardan mezun olarak donanımlı meslekler edindikleri bilinmektedir. Türkiye'de bazı şartları sağlamadan mesleklerini icra etmeleri yasalarla sınırlandırılmış konumdadır. Diplomalarının Türkiye'de geçerli olmaması göçmen kadınları nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmaya mecbur bırakmaktadır. Özellikle turizm sektöründe istihdam edilen kadın göçmenler, eğlence merkezlerinde gece kulübü dansçılığı ve kurpiyerlik gibi işleri yapmaya mecbur bırakılmaktadırlar. Ev içi hizmet, bakım, temizlik gibi daha çok toplumsal cinsiyete yönelik atfedilen mesleklerde çalışma imkânı bulmaktadırlar. Bakım hizmeti genelde yatılı bakım şeklinde gerçekleşmektedir. Göçmen kadın, kalacak yer derdinden kurtulduğu için belirtilen çalışma kolunu avantajlı olarak görmektedir ancak sosyal hakları kısıtlanmakta, iş hayatı ve özel hayatı işverenin denetimine maruz kalmaktadır. İşveren yatılı hizmetlerden memnun kalmaktadır çünkü bakım hizmetlerinin yanında temizlik, yemek gibi ev içi hizmetler de göçmen kadın tarafından düşük ücretler karşılığı yerine getirilmektedir.

Türkiye perspektifinden göçe ve göçmen kadınların çalışma hayatına bakılacak olduğunda ise Orta doğu ve göç alan birçok Avrupa ülkelerine göre bu süreçle baş edebildiği söylenebilmektedir. Göç İdaresi Başkanlığından edilen güncel istatistiklere göre 1 milyon 345 binden fazla yabancı Türkiye'de ikamet izninin bulunduğu bilinmektedir. Düzensiz göç ile mücadele eden Türkiye, bu konuyla ilgili faaliyetlerini sürdürmekte ve kayıtsız ikamet eden yabancıları kayıt altına almaya çalışmaktadır. Yine Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre 2022 yılı itibarıyla 263.136 düzensiz göçmene ulaşılmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2022). Ulaşılan veriler ışığında Türkiye'nin göç sürecini başarıyla idame ettirdiği ve özellikle göçmen kadınların iş hayatında yaşamış oldukları dezavantajlı durumları avantaja çevirerek yaşam kalitelerini arttırmayı amaçlamaktadır.

Göçmen kadınların, istihdam edilirken karşılaştıkları sorunları en aza indirgeyebilmek amacıyla araştırmacılar tarafından çeşitli çözüm önerileri belirtilmiştir. Literatür taramasıyla yapılan araştırmalar ve çalışmalar incelendiğinde sosyal politikaların da özel kurumların da göçmen kadınların istihdam alanlarını genişletebilen çalışmalara daha çok ağırlık verilmesi gerekmektedir. Göçmen kadınların niteliklerinden yararlanarak ülkeye kazandırılması, potansiyel bir güç olarak düşünölmeli ve çalışma imkânları arttırılmalıdır. Toplumsal olarak ayrımcılığa maruz kalmalarının önüne geçilebilmesi adına rol model insanların toplumsal öncü olmaları gerekmektedir. Sosyal medyanın, teknolojinin etkin kullanılmasıyla farkındalığın arttırılması da göçmen kadınların lehine yapılacak olan çalışmalar olarak düşünölmektedir. Göçmen kadınların maruz kaldıkları tacizin, emek istismarının, hak ihlallerinin önüne geçilebilmesi adına başvuru ve şikâyet noktalarının belirlenmesi, güven duygusunun verilmesi de gerekmektedir.

Kaynaklar / References

Ak, Büşra Uslu. *Türkiye’de Farklı Koruma Statüsündeki Göçmenlerin İstihdam Deneyimleri*. (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi), 2021.

Aslantürk, Oğuzhan ve Tunç, Yusuf Erdem. Yabancıların Türkiye’de Kayıtdışı İstihdamı. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 4, 13-20, 2018.

Buz, Sema. Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 18, Sayı 2, 2007.

Castles, S. ve Miller, M. J. Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Coşkun, Emel. Türkiye’de Kağıtsız Göçmen Kadınlar ve Sosyal Hizmetler. *Çalışma ve Toplum*(3), 2017.

Dedeoğlu, Saniye. "Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de aile ve kadın emeği." *Toplum ve Bilim* 86.3 (2000): 139-170.

Gökbayrak, Şenay. Refah Devletinin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri Göçmen Kadınlar. *Çalışma ve Toplum*(2), 2009.

Gökmen, Çisel Ekiz. Türk Turizminin Yabancı Gelinleri: Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar. *Çalışma ve Toplum*(1), 28, 201-231, 2011.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). Düzensiz Göç İstatistikleri.

Kaşka, Selmin. “Yeni Uluslar arası Göç Hareketleri ve Türkiye’deki Moldovalı Kadın Hizmetçiler” F. Kırıl ve B. Pusch, C. Schöning ve A. Yumul (ed.) Cultural Changes in the Turkic speaking World (İstanbul Texts and Studies 7) içinde. Würzburg:Ergon. 71-89, 2007.

- Koca, Çiğdem. *Türkiye’de İstihdam Teşviklerinin Kadın İstihdamı Üzerindeki Etkileri: Nitel Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), 2016.
- Oktay, Fatma Gül. Kadın Göçünün Yoksulluğa Etkisi: Isparta Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.25, S.2, s.167-183, 2020.
- Özbay, Betül. Türkiye’de Çocuk, Kadın ve Göçmenlerin Kayıt Dışı İstihdamı. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 5, 2020.
- Özbek, Çağlar ve Köşk, Uğurcan. Yeniden Üretim Döngüsü İçinde Kadın Göçmenler. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, Sayı I (1), 39-58, 2018.
- Özkarlı, Fatih. Mardin’de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler. *Birey ve Toplum*. Cilt 5, Sayı 9, 2015.
- Radu, Gizem Emul. *Türkiye’de Hizmet Sektöründe Göçmen İstihdamı: Sağlık Turizmi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi), 2019.
- Tutar, Kürşat. Evde Bakım Hizmetinde Çalışan Göçmen Kadın İşgücünün İstihdam Deneyimleri: Ankara İli Örneği. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 1-9, 2021.
- Uğur, Suat ve Yanık, Ekin Cansu. "Ev Hizmetlerinde Göçmenlerin İstihdamına Yönelik Sorunlarının Değerlendirilmesi". *Çalışma İlişkileri Dergisi* 7 / 2 (June 2016): 65-77.
- Yalçın, Çiğdem. Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar ve ekonomik şiddet. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, Cilt 7, Sayı 1. 50-60, 2015.
- Yıldız, Özkan. İşverenlerin Bakış Açısından Türkiye’de Kadın İstihdamı: Bir Alan Araştırması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 3, 2013.
- IOM. Göç Terimleri Sözlüğü. R. Perruchoud ve J., R. Cross (Ed.), Uluslararası Göç Hukuku içinde (s. 85), 2. Baskı, No: 31, 2013.